

AKADEMİK
DİNLER TARİHİ
II

Prof. Dr. Canan SEYFELİ

DTA Yayıncılık | DTA Publishing

Yayın No | Publication Number: 56

Kitap Adı: Akademik Dinler Tarihi II

Book Title: Academic History of Religions II

Yazar | Author: Canan SEYFELİ | orcid.org: 0000-0002-3379-2812

Yayın Türü | Publication Type: Kitap | Book

Yayın Tarihi | Publication Date: Eylül 2025 | September 2025

Yayın Dili | Language: Türkçe | Turkish

Ebat | Dimensions: 16 x 24

Baskı Sayısı | Edition: 1

Sayfa Sayısı | Pages: 474

ISBN: 978-625-5959-50-8

e-ISBN: 978-625-5959-51-5

DOI: 110.70717/dta.9786255959515

**Atıf Bilgisi | Cite as: Seyfeli, Canan. *Akademik Dinler Tarihi II*,
Bursa: DTA Yayıncılık, 2025.**

1. Din | Religion
2. Dinler Tarihi | History of Religions
3. Dünya Dinleri | World Religions

Kapak ve Mizanpaj | Cover Design and Layout

Samet TORUN - Ahmet TUNÇDEMİR

Sertifika Numarası | Certificate Number: 74919

Yayıncı | Publisher: DTA Yayıncılık Bilişim Ltd. Şti.

Oduluk Mah. Akademi Cad. Zeno Business Center 2C/28 Nilüfer/Bursa

+90 507 227 1297 | bilgi@dtayayincilik.com.tr | www.dtayayincilik.com.tr

Baskı ve Cilt | Printing and Binding: Vadi Grafik Tasarım ve Reklamcılık Ltd. Şti.

Sertifika Numarası: 47479

Copyright © Bu Eserin bütün hakları DTA Yayıncılık'a aittir.
Yayınevinin izni olmaksızın, kitabın tümünün veya bir kısmının elektronik,
mekanik ya da fotokopi yoluyla basımı, yayımı, çoğaltımı ve dağıtımı yapılamaz.

Copyright © All rights of this work belong to DTA Publishing.
Without the permission of the publishing company,
the whole or part of the book cannot be printed, published,
reproduced or distributed electronically, mechanically or through photocopying.

AKADEMİK
DİNLER TARİHİ
II

Prof. Dr. Canan SEYFELİ

Canan Seyfeli

1971 Kırşehir-Kaman Yazıyolu Köyü'nde doğdu. İlk, orta ve lise eğitimini Kaman'da aldı. Lisans eğitimini 1996'da Selçuk Üniversitesi'nde bitirdi. Aynı üniversitede 2002'de yüksek lisansını "İstanbul Ortodoks Ermeni Patrikliği" isimli tez çalışmasıyla tamamladı. Doktorasını "Ecmiatzin Katoğikosluğu'nun Ermeni Kilisesi'ndeki Yeri" isimli teziyle Ankara Üniversitesi'nde 2007'de savundu. 2001-2004 yılları arasında A.Ü. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Rus Dili Bölümü öğretim üyesi Prof. Dr. Birsen Karaca'dan Ermenice dersleri aldı. 2014 yılında doçent unvanı aldı. 2019'da profesörlük kadrosuna atandığı Dicle Üniversitesi'nde halen çalışmalarına devam etmektedir. Ermeni Kilisesi, Süryaniler, Osmanlı'da Gayrimüslimlerin İdare Biçimi, Geleneksel Yoruba Dini ve diğer çeşitli dinlerle ilgili çalışmaları mevcuttur.

He was born in 1971 in the Yazıyolu Village of Kaman, Kırşehir. He received his primary, secondary, and high school education in Kaman. He completed his undergraduate education at Selçuk University in 1996. He completed his master's degree at the same university in 2002 with a thesis titled "The Orthodox Armenian Patriarchate of Istanbul." He defended his doctorate at Ankara University in 2007 with his thesis titled "The Place of the Echmiatzin Catholicosate in the Armenian Church." Between 2001 and 2004, he took Armenian courses from Prof. Dr. Birsen Karaca, a faculty member in the Russian Language Department of the Faculty of Language, History and Geography at Ankara University. He received the title of associate professor in 2014. He currently continues his work at Dicle University, where he was appointed professor in 2019. He has studies on the Armenian Church, Assyrians, the Administration of Non-Muslims in the Ottoman Empire, the Traditional Yoruba Religion, and various other religions..

*Her insan anlamaya deęerdir.
Bu yüzden her din ve müntesibi arařtırmaya deęerdir.*

C. S.

İÇİNDEKİLER

Ön Söz	13
--------------	----

10 ZERDÜŞTİLİK

10.1. Giriş	17
10.2. Tarihsel Süreç	19
10.2.1. Zerdüş't ve Tek Tanrılı Mazdatapıcılığı Dönemi	19
10.2.2. Ahamenidler ve Arsakidler Dönemi: Çok Tanrılı Din.....	25
10.2.3. Sasaniler Dönemi: Düalist Zerdüş'tilik	27
10.2.4. Sasaniler Sonrasında Düalist Zerdüş'tilik	28
10.3. Zerdüş'tilerin Kutsal Metinleri.....	31
10.3.1. <i>Avesta</i>	31
10.3.2. Düalist <i>Pehlevî</i> Metinler (<i>Zendler</i>)	33
10.4. Düalist Zerdüş'tilikte Evren ve İnsan Algısı	34
10.4.1. Evrenin Yaratılışı	35
10.4.2. İnsanın Yaratılışı	38
10.4.3. Dünya Hayatı ve Kurtuluş Fikri	40
10.4.4. Ölüm, Kıyamet ve Ahiret Fikri.....	41
10.5. Düalist Zerdüş'tilikte Temel İnançlar.....	44
10.5.1. Tanrı Fikri.....	45
10.5.2. Tanrısal ve Ruhsal Varlıklar.....	45
10.6. Düalist Zerdüş'tilikte Ateş Kültü	47
10.7. Düalist Zerdüş'tilikte Din Adamları	49
10.8. Düalist Zerdüş'tilikte İbadet	50
10.8.1. Dua ve Namaz (Beş Dua Vakti)	50
10.8.2. <i>Nebur</i> : Kesilen Hayvan Perhizi.....	52
10.8.3. Kurban	52
10.9. Kutsal Mekan ve Zamanlarda Kutlamalar	53
10.9.1. Ziyaretgahlar	53
10.9.2. Aylık Bayramlar	53
10.9.3. Yıllık Kutlamalar: Nevruz	54
10.9.4. Önemli Günler: Zerdüş'tün Ölüm Günü	56
10.10. Geçiş Ritüelleri	56
10.10.1. <i>Sudrepuşi</i> : İnisiyasyon Töreni	56
10.10.2. Evlilik	57
10.10.3. Cenaze Töreni.....	58

11 SABIİLİK

11.1. Giriş.....	61
11.2. Tarihsel Süreçte Sabiilik	63
11.2.1. Filistin-Ürdün Dönemi.....	63
11.2.2. Dağlık Medye (Kuzey Mezopotamya) Dönemi.....	64
11.2.3. Güney Mezopotamya Dönemi.....	64
11.2.4. Modern Dönem	65
11.3. Kutsal Metinler	66
11.3.1. Yazılı Metinler	66
11.3.2. Sır Metinleri	68
11.4. Evren ve İnsan Algısı	69
11.4.1. Alem ve Tanrı Fikri.....	69
11.4.2. Evrenin Yaratılışı	71
11.4.3. İnsanın Yaratılışı.....	74
11.4.4. Dünya Hayatı ve Kurtuluş Fikri	76
11.4.5. Ölüm, Kıyamet ve Ahiret Fikri.....	78
11.5. Sabiî Toplum ve Din Adamları.....	80
11.6. Ayin ve Uygulamalar	84
11.6.1. Dua ve Kurban.....	84
11.6.2. Vaftiz	85
11.6.3. Cenaze Töreni	87
11.6.4. Ritüel Yemekler	88
11.6.5. Yıllık Kutlamalar	90

12 MANİHEİZM

12.1. Giriş	93
12.2. Tarihsel Süreç	94
12.2.1. Mani Dönemi	94
12.2.2. Mani'den Sonraki Dönem.....	97
12.3. Kutsal Metinler	98
12.3.1. Mani'ye Ait Kitaplar.....	98
12.3.2. Mani'den Sonra Üretilen Metinler	100
12.4. Evren ve İnsan Algısı	102
12.4.1. Alem ve Tanrı Fikri	102
12.4.2. Evrenin Yaratılışı	104
12.4.3. İnsanın Yaratılışı	106
12.4.4. Dünya Hayatı ve Kurtuluş Fikri.....	107
12.4.5. Ölüm, Kıyamet ve Ahiret Fikri.....	109

12.5. Maniheizt Toplum Yapısı ve Dini Kurallar	111
12.5.1. Seçkinlerin Uyması Gereken Dini Kurallar	112
12.5.2. Dinleyicilerin Uyması Gereken Dini Kurallar	114
12.6. Ayin ve Uygulamalar	115
12.6.1. Ritüel Yemek	115
12.6.2. Dua (Namaz).....	116
12.6.3. Oruç	116
12.6.4. Sadaka	117
12.6.5. Günah İtirafı ve Af Dileme	117
12.6.6. Yıllık Kutlama: Bema Bayramı.....	117

13 YAHUDİLİK

13.1. Giriş	121
13.2. Tarihsel Süreç	123
13.2.1. Başlangıç ve Atalar Dönemi (MÖ 1800-1425)	124
13.2.2. Musa Dönemi (MÖ 1425-1385)	127
13.2.3. Yeşu'dan Mabet'in İlk İnşasına (MÖ 1385-965)	129
13.2.4. I. Mabet Dönemi (MÖ 965-586) ve Babil Sürgünü	131
13.2.5. II. Mabet Dönemi (MÖ 515-MS 70)	134
13.2.6. Diaspora Yahudiliğinde <i>Talmud</i> Dönemi.....	139
13.2.7. Ortaçağ Hıristiyan Dünyasında Yahudiler	141
13.2.8. Ortaçağ İslam Dünyasında Yahudiler	142
13.2.9. Osmanlı Yahudileri.....	143
13.2.10. Modern Dönemde Yahudiler	146
13.3. Yahudi Mezhepleri	150
13.3.1. Samiriler	150
13.3.2. Erken Dönem Yahudi Mezhepleri	151
13.3.3. Ortaçağ Yahudi Mezhepleri	154
13.3.4. Modern Dönem Yahudi Mezhepleri	156
13.4. Kutsal Metinler	160
13.4.1. Kutsal Kitap: <i>Tanah</i> (Yazılı Tevrat)	160
13.4.2. <i>Talmud</i> : Sözlü Tevrat	163
13.4.3. Diğer Dini Metinler	164
13.5. Evren ve İnsan Algısı	166
13.5.1. Evrenin Yaratılışı	166
13.5.2. İnsanın Yaratılışı ve Mekan Algısı	167
13.5.3. Dünya Hayatı ve Kurtuluş Fikri	171
13.5.4. Ölüm, Mesih, Kıyamet ve Ahiret	175
13.6. Yahudilikte İnançlar	179
13.6.1. Yahudiliği Millileştiren Temel İnançlar	179
13.6.2. Yahudiliğin İman İlkeleri	181

13.7. Mabet ve İbadet.....	188
13.7.1. Kutsal Mabet ve Sinagog	188
13.7.2. Din Görevlileri	190
13.7.3. Sinagog ve İbadet Objeleri	191
13.7.4. Dua ve Dua Vakitleri.....	192
13.7.5. Sadaka, Oruç ve Hac	193
13.7.6. Şabat: Cumartesi Yasağı.....	194
13.8. Bayramlar.....	194
13.8.1. Roş ha-Şana	195
13.8.2. Yom Kipur	195
13.8.3. Sukot.....	196
13.8.4. Purim	196
13.8.5. Hanuka	197
13.8.6. Pesah	197
13.8.7. Şavuot	198
13.9. Kaşer ve Kuralları	198
13.10. Geçiş Ritüelleri.....	199
13.10.1. Sünnet (<i>Brit Mila</i>)	199
13.10.2. İlk Doğanın Fidyesi (<i>Pidyon ha-Ben</i>)	200
13.10.3. İnisiasyon Töreni (<i>Bar Mitsva ve Bat Mitsva</i>)	200
13.10.4. Evlilik	200
13.10.5. Cenaze	201

14

HIRİSTİYANLIK

14.1. Giriş	203
14.2. Tarihsel Süreç	204
14.2.1. Kudüs ve Yahudiler	205
14.2.2. İsa Mesih.....	206
14.2.3. Elçiler ve Kudüs Cemaati	210
14.2.4. Pavlus ve Öğretisi.....	212
14.2.5. Patristik Dönemde Hıristiyanlık	217
14.2.6. Hıristiyanlığın Bir Din Olarak Tamamlanması	225
14.2.7. Hıristiyanlığın Yayılışı.....	226
14.2.8. Kadim Kiliselerin Birbirinden Ayrılması	228
14.3. Bağımsız Kiliseler.....	235
14.3.1. Roma Katolik Kilisesi.....	235
14.3.2. Protestan Kiliseler.....	237
14.3.3. Rum Ortodoks Kilisesi	238
14.3.4. Nasturi Kilisesi.....	239
14.3.5. Süryani Kadim Kilisesi	241
14.3.6. Ermeni Kilisesi.....	242

14.3.7. Kıptî Kilisesi	243
14.3.8. Etiyopya Kilisesi	244
14.4. Kutsal Metinler	245
14.4.1. Eski Antlaşma	246
14.4.2. Yeni Antlaşma	247
14.5. Evren ve İnsan Algısı	249
14.5.1. Evrenin Yaratılışı	250
14.5.2. İnsanın Yaratılışı: Asli Günah ve Düşüş	252
14.5.3. Dünya Hayatı ve Tanrı'nın Kurtuluş Tasarısı	254
14.5.4. Ölüm, Kıyamet ve Ahiret (Yargı ve Sonsuz Yaşam)	257
14.6. Temel İnançlar	261
14.6.1. Tek Tanrı: Kutsal Üçlü Birlik (Baba, Oğul ve Kutsal Ruh)	262
14.6.2. İnkarnasyon (Tanrı'nın Bedenlenmesi) ve Kefaret	263
14.6.3. Kilise İnanıcı	264
14.6.4. Meryem Ana'yla İlgili İnançlar	265
14.6.5. Tanrı'nın Kurtuluş Tasarısı	265
14.7. Yedi Sakrament	265
14.7.1. Vaftiz	267
14.7.2. Güçlendirme (Konfirmasyon, Mühürleme)	268
14.7.3. Evharistiya (Rab'bin Sofrası)	268
14.7.4. Tövbe (İtiraf ve Bağışlama)	270
14.7.5. Evlilik	271
14.7.6. Ruhban Takdisi	271
14.7.7. Son Yağla Meshetme (Hasta Yağı)	272
14.8. Dua, İbadet ve Ayinler	273
14.8.1. Kilise ve Sembolizm	273
14.8.2. Dua ve Dua Vakitleri	275
14.8.3. Oruç (Perhiz)	276
14.8.4. Yortular	277

15 İSLAM

15.1. Giriş	283
15.1.1. İslam Dini'nin Genel Özellikleri	285
15.1.2. İslam Dini'ni Diğer Dinlerden Ayıran Temel Özellikler	287
15.1.3. Kur'an'ı Diğer Kutsal Metinlerden Ayıran Temel Özellikler	289
15.1.4. Hadisi Diğer Kutsal Metinlerden Ayıran Temel Farklar	291
15.2. Tarihsel Süreç	292
15.2.1. İslam'ın Doğduğu Ortamda Din	292
15.2.2. Hz. Muhammed: Kur'an (İslam) (571-632)	305
15.2.3. Raşid Halifeler Dönemi (632-661)	335
15.2.4. Emeviler Dönemi (661-750)	338

15.2.5. Abbasiler Dönemi (750-1258)	341
15.2.6. Endülüs Emevileri (756-1031)	344
15.2.7. İslam ve İlimlerin Gelişimi	346
15.2.8. İslam'ın Yayılışı ve Müslüman Nüfus	351
15.3. İslam Mezhepleri.....	354
15.3.1. İtikadi Mezhepler	355
15.3.2. Fıkhi Mezhepler	359
15.4. Kutsal Metinler	361
15.4.1. Kur'an-ı Kerim.....	362
15.4.2. Hadis (Sünnet).....	367
15.5. Evren ve İnsan Algısı	371
15.5.1. Allah: İslam'da Tanrı İnancı.....	372
15.5.2. Evrenin Yaratılışı.....	374
15.5.3. İnsanın Yaratılışı	379
15.5.4. Dünya Hayatı ve Kurtuluş	383
15.5.5. Ahiret	396
15.6. İman ve İman Esasları.....	421
15.6.1. Allah'a İman (<i>Uluhiyyet ve Tevhid</i>)	423
15.6.2. Meleklerle İman	424
15.6.3. Kitaplara İman	427
15.6.4. Peygamberlere İman (<i>Nübüvvet</i>)	428
15.6.5. Ahirete İman	430
15.6.6. Kadere (Hayır ve Şerrin Allah'tan Geldiğine) İman.....	431
15.7. İbadet (<i>Ubudiyyet</i>).....	434
15.7.1. Kelime-i Şehadet (<i>Şehadet Getirmek</i>)	437
15.7.2. Namaz Kılmak.....	438
15.7.3. Zekat Vermek	440
15.7.4. Oruç Tutmak.....	441
15.7.5. Hac	442
15.7.6. Diğer İbadetler	443
15.7.7. Özel Günler ve Geceler.....	446
15.7.8. Geçiş Mensekleri	450
15.8. İslam'da Ahlak (<i>Hulk</i>)	451
Kaynakça	453
Extended Summary.....	471